

EPDK, PETROL PİYASASINDA YENİDEN TAVAN FİYAT UYGULAMASINI BAŞLATTI

2003 tarihli 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu'nun 10 uncu ve Geçici 1 inci maddelerinde ham petrol ve petrol ürünleri fiyatlarının, 01.01.2005 tarihinden itibaren serbest piyasa koşullarına göre oluşacağı düzenlenmiştir. 5015 sayılı Kanun'un 10 uncu maddesinin onbirinci fıkrasında yer alan "Rafinerici ve dağıtıcı lisansı kapsamında yapılan piyasa faaliyetlerine ilişkin fiyatlar, en yakın erişilebilir dünya serbest piyasa oluşumu dikkate alınarak, lisans sahipleri tarafından hazırlanan tavan fiyatlar olarak Kurum'a bildirilir." hükmü doğrultusunda akaryakıt fiyatları, rafinerici ve dağıtıcı lisansı sahiplerince en yakın erişilebilir dünya serbest piyasa¹ oluşumu dikkate alınarak tavan fiyat olarak belirlenmekte ve EPDK'ya bildirildikten sonra uygulanmaktadır. Yurt içi piyasaya sunulacak akaryakıtın rafineri çıkış fiyatı rafinerici lisansı sahipleri tarafından; ithal edilen akaryakıtın yurt içine arz edileceği fiyat ise ithalatı yapan lisans sahibince belirlenmektedir. Bu fiyatlara; ÖTV², Gelir Payı³, KDV (% 18), Dağıtıcı Payı ve Bayi Payı eklendikten sonra akaryakıtın perakende (bayi) satış fiyatları belirlenmektedir.

5015 sayılı Kanun, 01.01/2005 tarihinden itibaren petrol ve akaryakıt için fiyat serbestisi getirmiş olsa da bazı şartların gerçekleşmesi halinde EPDK'ya piyasada oluşan fiyatlara müdahale yetkisi ve görevi vermiştir. Kanun'un fiyatlara müdahaleyi düzenleyen 10 uncu maddesinin ondördüncü fıkrası aşağıdaki gibidir:

"Ancak, petrol piyasasında faaliyetleri veya rekabeti engelleme, bozma veya kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran veya doğurabilecek nitelikte anlaşma veya eylemlerin piyasa düzenini bozucu etkiler oluşturması halinde, gerekli işlemlerin başlatılmasıyla birlikte, her seferinde iki ayı aşmamak üzere, faaliyetlerin her aşamasında, bölgesel veya ulusal düzeyde uygulanmak için taban ve/veya tavan fiyat tespitine ve gerekli tedbirlerin alınmasına Kurum yetkilidir."

¹ Türkiye açısından en yakın erişilebilir dünya serbest piyasası İtalya'nın Cenova kentindeki Lavera Limanındaki Akdeniz İşlenmiş Ürün Pazarı'dır.

² Benzinde 2,1765 TL/LT; Motorinde 1,5945 TL/LT

³ Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliği'nin 50 nci maddesinde gelir payları;

a) Beher metreküp için;

1) Benzin türlerinde (İhrakiye amaçlı kullanılanlar dahil) 1,32

2) Gazyağı ve jet yakıtında 1,29

3) Motorin (İhrakiye amaçlı kullanılanlar dahil) ve biodizel türlerinde 1,27

b) Beher metrik ton için; Fuel Oil türlerinde 1,42

Türk Lirası olarak belirlenmiştir.

Petrol Piyasası Fiyatlandırma Sistemi Yönetmeliğinin "Piyasaya Müdahale" başlıklı 15 nci maddesinde de paralel hükümlere yer verilmiştir. Yetkiyi düzenleyen hükümler uyarınca EPDK'nın fiyatlara müdahale edebilmesi için *petrol piyasasında faaliyetleri veya rekabeti engelleme, bozma veya kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran veya doğurabilecek nitelikte anlaşma veya eylemlerin piyasa düzenini bozucu etkiler oluşturması* gerekmektedir. Dolayısıyla piyasada fiyatların yüksek veya düşük olması tek başına EPDK'nın müdahalede bulunması için yeterli değildir. Bu bağlamda en önemli kriter piyasa düzenini bozucu etkiler oluşmasıdır ki bu etkilerin faaliyetleri veya rekabeti engelleme, bozma veya kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran veya doğurabilecek nitelikte anlaşma veya eylemlerden kaynaklanması aranmaktadır.

EPDK, 5015 sayılı Kanun'da yer alan fiyatlara müdahale yetkisine dayanarak ilk defa 25.06.2009 tarihinde Türkiye'de akaryakıt fiyatlarının en yakın erişilebilir serbest piyasa fiyatlarından saptığı gerekçesiyle benzin ve motorin fiyatlarına tavan fiyat uygulamasına gitmiştir. Buna göre, dağıtıcı ve bayilerin toplam fiyat marjları benzin için litrede 20 kuruş, motorinde 30 kuruş, kırsal motorinde ise 27,5 kuruş ile sınırlandırılmıştır. İkinci müdahale ise 20.03.2014 tarihinde yapılmıştır. Önceki tavan fiyat uygulamasından farklı olarak, ikinci tavan fiyat uygulamasında rafineri fiyat marjına da bir sınırlandırma getirilmiştir. Böylece, rafineri marj tavanı CIF MED fiyatının %1 fazlası, dağıtıcı ve bayi marjlarının tavanı ise, hem benzin, hem de motorinde litrede 37 kuruşla sınırlandırılmıştır.⁴

Bu arada EPDK, 07.11.2014 tarihli ve 29168 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 03.11.2014 tarihli ve 5291 sayılı Akaryakıt Fiyatlarının Takibine İlişkin Kurul Kararı ile de lisans sahiplerinin akaryakıt fiyatlarını belirlerken takip edecekleri metodolojinin esaslarını belirleyerek, akaryakıt fiyatlarının bu esaslara göre belirlenip belirlenmediğini yakın izlemeye almıştır.

5291 sayılı Akaryakıt Fiyatlarının Takibine İlişkin Kurul Kararı'ndan sonra yapılan fiyat izleme faaliyetlerinin neticesinde EPDK, 2014'ün Aralık ayına ilişkin olarak elde edilen verilerin yer aldığı "Petrol Piyasası Fiyatlandırma Raporu"nu ve Ocak 2015 ayına ilişkin olarak "Petrol ve LPG Fiyatlandırma Raporu"nu internet sayfasında yayımlamak suretiyle kamuoyunun paylaşımına açmıştır.

13 Şubat 2015'te yayımlanan Ocak 2015 ayına ilişkin "Petrol ve LPG Fiyatlandırma Raporu"nda, Türkiye'de uygulanan vergisiz akaryakıt fiyatlarının AB ortalamasının üstünde seyrettiğini, Türkiye'de hem benzin hem de motorinin ortalama vergisiz litre fiyatının AB ortalamasının 13 Kuruş üstünde olduğunu tespit eden EPDK, 19 Şubat

⁴ Mubariz HASANOV, **Enerji Piyasasında Uygulanan Tavan Fiyat Uygulamalarının Genel Değerlendirmesi**, <http://enerjienstitusu.com/2014/07/02/enerji-piyasasinda-uygulanan-tavan-fiyat-uygulamalarinin-genel-degerlendirmesi/> Erişim: 20.01.2015

2015 tarihli toplantısında aldığı 5486 sayılı Kararıyla 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanununun 10 uncu maddesi uyarınca petrol piyasasında iki ay süreyle tavan fiyat uygulamasını yeniden hayata geçirmiştir. Tavan fiyatı uygulamasına ilişkin Karar'ın özünü, dağıtım ve bayi paylarına üst sınır getirilmesi oluşturmaktadır. Söz konusu karara göre, dağıtıcı ve bayi marjı toplamı motorinde 37 Kuruş/Lt; benzinde 34 Kuruş/Lt ile sınırlandırılmıştır. Dağıtıcı ve bayi marjı olarak belirlenen miktarın % 60'nın bayiye, %40'nın ise dağıtım şirketine ait olması öngörülmüştür. Kararda, ayrıca, iller arasındaki nakliyat masraflarından kaynaklanan farkların da söz konusu marja hangi miktarlarda yansıtılacağı liste olarak verilmiştir. 5015 sayılı Kanunu uyarınca fiyat serbestisi rejiminin başladığı 1 Ocak 2005 tarihinden bu yana bu karar, EPDK'nın tavan fiyatı uygulamasına başvurduğu üçüncü kararı olmuştur.

Yukarıda da ifade edildiği üzere EPDK'nın tavan ya da taban fiyatı uygulamasının ön şartı petrol piyasasında faaliyetleri veya rekabeti engelleme, bozma veya kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran veya doğurabilecek nitelikte anlaşma veya eylemlerin piyasa düzenini bozucu etkiler oluşturmasıdır. *"Faaliyetleri veya rekabeti engelleme, bozma veya kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran veya doğurabilecek nitelikte anlaşma veya eylemler"* 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci fıkrasında yasaklanmış ve 16 ncı maddesinde de idari yaptırıma tabi tutulmuştur. Ne var ki EPDK, bu tür anlaşma ve eylemlerin mevcut olduğu ve bunların piyasa düzenini ihlal ettiği gerekçesiyle tavan fiyatı uygulamasına hem de üçüncü defa başvururken, Rekabet Kurumu'nun sadece 208 yılındaki Akaryakıt Sektör Raporu'ndaki bazı tespitleri ile 2014 yılı içerisinde TÜPRAŞ'a hakim durumunu kötüye kullandığı gerekçesiyle uyguladığı idari para cezası⁵ dışında petrol piyasasında bu tür anlaşma ve eylemlerin bulunduğu dair bir tespitine ve yaptırım uygulanmasına dair bir kararı bulunmamaktadır. Kaldı ki, Rekabet Kurumu TÜPRAŞ 2014 kararında TÜPRAŞ'ın hakim durumunu kötüye kullanarak aşırı fiyatlama yaptığına hükmederken, EPDK'nın 2009'da aldığı tavan fiyat kararında TÜPRAŞ'ın soruşturmaya konu dönemde uyguladığı fiyatlara herhangi bir müdahalesi olmamış: EPDK daha çok dağıtıcı ve bayi marjını düşürme yolunu tercih etmiştir.

Sonuç olarak, EPDK yine petrol piyasasında faaliyetleri veya rekabeti engelleme, bozma veya kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran veya doğurabilecek nitelikte anlaşma veya eylemlerin piyasa düzenini bozucu etkiler oluşturduğu gerekçesiyle fiyatlara daha doğrusu dağıtıcı ve bayi marjına tavan getirme yoluna başvurmuştur. Ne var ki, Türkiye'de rekabetin korunmasından birinci derecede sorumlu Rekabet Kurumu'nun petrol piyasasında faaliyetleri veya rekabeti engelleme, bozma veya kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran veya doğurabilecek nitelikte

⁵ Rekabet Kurulu, Karar Sayısı: 14-03/60-24, Karar Tarihi: 17/01/2014

anlaşma veya eylemlerin bulunduğu dair ne bir tespiti ne de bir soruşturması mevcut. Bu durumda ya EPDK, yüksek seyreden fiyatlarından, rekabeti engelleme, bozma veya kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran veya doğurabilecek nitelikte anlaşma veya eylemlerin bulunduğu sonucunu doğurarak hataya düşmekte, ya da Rekabet Kurumu görevlerini yerine getirmek konusunda büyük bir ihmâl içindedir. Her halükarda bu iki Kurumumuzun konuyla ilgili beraber ciddi bir mesai yapması gerektiği anlaşılmaktadır.